

В І Д Г У К
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
доцента Петриченко Лариси Олексіївни
на дисертаційну роботу Небитової Ірини Андріївни
«Педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів
початкових класів у процесі педагогічної практики»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Входження України в європейський освітній простір певним чином вплинуло на трансформацію освітнього середовища закладів вищої освіти, що стало поштовхом для реформування системи професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема вчителів початкових класів. Зараз основним завданням закладів вищої освіти постає підготовка компетентного вчителя, адже суспільство вимагає від майбутніх фахівців високого рівня професіоналізму, свідомої активності і гармонійного розвитку. Згідно з новим державним стандартом початкової загальної освіти, майбутній учитель повинен володіти базовими знаннями та якостями, мати здатність до аналізу власної педагогічної діяльності, удосконалювати професійні вміння та навички, використовувати педагогічні інновації, що і потребує розвитку особистісного ресурсу. Виходячи з цього обрана тема дослідження відноситься до числа тих, які вкрай затребувані реаліями педагогічної теорії та практики.

Актуальність вивчення порушеної проблеми посилюється необхідністю усунення виявлених суперечностей: між посиленням вимог до якості навчання й виховання молодших школярів у контексті Концепції «Нової української школи» та недостатнім рівнем практичної підготовки вчителів початкових класів для реалізації цих вимог; між можливостями педагогічної практики сприяти професійному зростанню майбутніх учителів початкових класів та недостатнім рівнем реалізації цих можливостей; між необхідністю підвищення ефективності професійного зростання майбутніх учителів початкових класів та недостатньою

розробленістю теоретико-методичних засад забезпечення цього процесу під час педагогічної практики.

Позитивно слід відзначити чітке визначення наукового апарату дисертації. Мета, об'єкт і предмет і завдання дослідження сформульовано коректно та повністю узгоджуються між собою. Наукову достовірність отриманих результатів забезпечив вибір адекватних меті та поставленим завданням методів дослідження.

Не викликає заперечень обрана структура наукової роботи, що включає анотацію, два розділи, висновки та списки літератури до них, висновки та додатки. Зазначена структура дисертації дозволила дисертантці послідовно висвітлити хід виконання поставлених завдань і повною мірою розкрити зміст виконаної роботи. Структура роботи повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Зміст роботи логічний і послідовний. Так, у вступі І. А. Небитова на високому науковому рівні обґрунтувала актуальність дослідження, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, методи наукового дослідження, а також його гіпотезу.

У першому розділі – «Професійне зростання майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема» – на основі аналізу широкого спектру наукових джерел І. А. Небитовою висвітлено суть поняття професійного зростання майбутніх учителів початкових класів, види педагогічних практик майбутніх учителів початкових класів та їх можливості для професійного зростання студентів-практикантів, а також теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійного зростання майбутнього вчителя початкових класів у процесі педагогічної практики.

У другому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики» – розкрито загальні питання організації та проведення експериментальної роботи, особливості

реалізації педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики, а також здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

На основі вивчення тексту дисертації встановлено, що Небитовою Іриною Андріївною опрацьовано різні види джерел: наукові, навчальні й методичні праці, нормативні документи, електронні ресурси. Широка база використаних джерел (загальна кількість – 314) дала змогу сформулювати й належним чином обґрунтувати основні теоретичні положення та висновки дослідження щодо професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики.

Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами експериментальної роботи і, в цілому, не викликає сумнівів.

Проведене дослідження має також безсумнівну наукову новизну. Вивчення змісту поданої дисертації дало змогу визначити в ній такі найсуттєвіші результати:

- вперше теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено ефективність педагогічних умов, які сприяють процесу професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики, зокрема: стимулювання позитивної мотивації студентів до професійного зростання у процесі педагогічної практики; науково-педагогічний супровід професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики для розкриття їхнього професійного потенціалу; актуалізація ціннісно-сміслових аспектів самоосвіти, конструювання майбутніми учителями початкових класів індивідуальної самоосвітньої програми на рефлексійній основі шляхом оптимізації їхньої практичної підготовки;

- уточнено критерії та показники професійного зростання майбутніх учителів початкових класів (мотиваційно-ціннісний, змістовно-діяльнісний, креативний і особистісно-рефлексивний), а також основні

поняття досліджуваної проблеми: «професійне зростання», «педагогічна практика»;

– розкрито форми та методи вдосконалення професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів (практика «День у школі», тренінги, практикуми, методи: дискусійний, діалогізації, розв’язання педагогічних ситуацій, пошуковий, ігри: сюжетно-рольові, імітаційні, інтерактивні, ділові, комунікативні, позиційні).

Вагомим науковим доробком дисертантки є проведення глибокого порівняльного аналізу ключових понять дослідження («професійний розвиток», «професійна компетентність» тощо), що дозволило дослідниці визначитись із авторським розумінням поняття «професійне зростання». Зокрема, під професійним зростанням майбутніх учителів початкових класів Небитова Ірина Андріївна розуміє цілеспрямований процес вдосконалення майбутнім педагогом своїх здібностей, професійно значущих якостей і професійної компетентності, що передбачає поглиблення та розширення професійних знань, умінь та навичок, посилення мотивації особистісного розвитку та формування професійно важливих особистісних цінностей, розвиток творчості та здатності до самоосвітньої діяльності.

Схвальним є розкриття можливостей різних видів педагогічної практики (навчальна практика, навчальна-польова практика, безперервна пропедевтична педагогічна практика в ЗЗСО, організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, педагогічна практика у закладах загальної середньої та спеціалізованої освіти, науково-педагогічна практика у ЗВО, науково-дослідна практика) сприяти професійному зростанню майбутніх учителів початкових класів.

Значну практичну цінність для викладачів представляє матеріал другого розділу дисертації, у якому схарактеризовано загальні питання організації та проведення експериментальної роботи, реалізацію педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових

класів у процесі педагогічної практики, а також зроблений аналіз результатів експериментальної роботи. Зокрема, у науковій роботі висвітлено завдання, форми і методи роботи зі студентами – майбутніми вчителями початкових класів, спрямовані на забезпечення їхнього професійного зростання під час педагогічної практики, формування їхньої позитивної мотивації до педагогічної діяльності, професійної компетентності, цінностей та особистісних якостей, важливих для педагога, а також стимулювання майбутніх учителів до самоосвітньої і самовиховної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів початкових класів експериментально перевірені, що уможливорює широке впровадження їх у практику вищих педагогічних закладів освіти. Так, здобувачкою розроблено та впроваджено у практику закладів вищої освіти «Методичні рекомендації до проведення експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 – Початкова освіта».

Матеріалами дослідження доцільно послуговуватися під час проведення аудиторних і позааудиторних занять зі студентами, педагогічної практики, у розробці навчальних програм, створенні навчальних посібників, у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Одержані І. А. Небитовою результати підтвердили гіпотезу дослідження і достатньо переконливо представлені у висновках до розділів і загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням дослідження та поставленій меті.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію шляхом обговорення на конференціях різного рівня.

Результати дослідження адекватно представлено в 16 авторських працях здобувачки (10 – одноосібні), серед яких: 3 статті опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному періодичному виданні, 1 методичні рекомендації, 3 статті в інших виданнях (частини монографій, написані англійською мовою), 8 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій.

Загалом високо оцінюючи проведене дослідження, вважаємо доцільним висловити певні зауваження й побажання:

1. На нашу думку, робота значно виграла б за умови розкриття особливостей практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні в історичній ретроспективі.

2. Слід позитивно відзначити опрацювання дисертанткою широкого кола науково-педагогічної літератури, аналіз якої наведено у теоретичній частині дослідження. Проте не завжди цей аналіз супроводжується авторською оцінкою сформульованих різними вченими положень та висновків.

3. У параграфах 1.3 і 2.2 дисертаційного дослідження здійснено теоретичне обґрунтування й висвітлено особливості практичної реалізації педагогічних умов, що забезпечують професійне зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики. Однак бажано було б здійснити й аналіз чинників, які негативно впливали на процес професійного зростання майбутніх учителів початкових класів під час педагогічної практики, а також визначити способи нейтралізації цих негативних впливів.

4. Як зазначено в дисертації, третя виділена умова передбачала актуалізацію ціннісно-сміслових аспектів самоосвіти, конструювання майбутніми учителями початкових класів індивідуальної самоосвітньої програми на рефлексійній основі шляхом оптимізації їхньої практичної підготовки. У контексті зазначеного в додатках бажано було б представити результати самоосвітньої діяльності самих майбутніх учителів початкових

класів (зокрема, плани і програми самовиховної і самоосвітньої діяльності, вправи на самовиховання, конспекти прочитаних літературних джерел тощо).

5. На наш погляд, робота виграла б, якби авторка додала інформацію щодо форм і методів оцінювання результатів педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів, зокрема практики «День у школі».

Однак слід зазначити, що висловлені зауваження мають дискусійний характер і суттєво не знижують наукову цінність проведеного дослідження, яке має незаперечливу актуальність, наукову новизну та практичну значущість.

На підставі викладеного стверджуємо, що дисертаційне дослідження «Педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а його авторка – Небитова Ірина Андріївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки,
психології, початкової освіти та
освітнього менеджменту

Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Підпис *Л.О.Петриченко*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів *Л.О.Петриченко*
« ____ » _____ 20__ рік

Л.О. Петриченко